

ØF-notat nr. 1/2006

Virkemidler for næringsutvikling i Sverige

**Institusjoner og organisasjoner i svensk
virkemiddelapparat med hovedfokus på Värmland**

av

Jarle Kristoffersen

Østlandsforskning

Østlandsforskning er et forskningsinstitutt som ble etablert i 1984 med fylkeskommunene og høgskolestyrene/de regionale høgskolesentra i fylkene Oppland, Hedmark og Buskerud som stiftere i samarbeid med Kommunaldepartementet.

Østlandsforskning er lokalisert i høgskolemiljøet på Lillehammer og har i tillegg kontorer i Hamar. Instituttet driver anvendt, tverrfaglig og problemorientert forskning og utvikling.

Østlandsforskning er orientert mot en bred og sammensatt gruppe brukere. Den faglige virksomheten er konsentrert om to områder:

Næringsliv og regional utvikling
Velferd, organisasjon og kommunikasjon

Østlandsforskning's viktigste oppdragsgivere er departement, fylkeskommuner, kommuner, statlige etater, råd og utvalg, Norges forskningsråd, næringslivet og bransjeorganisasjoner.

Østlandsforskning har samarbeidsavtaler med Høgskolen i Lillehammer, Høgskolen i Hedmark og Norsk institutt for naturforskning. Denne kunnskapsressursen utnyttes til beste for alle parter.

ØF-notat nr. 1/2006

Virkemidler for næringsutvikling i Sverige

**Institusjoner og organisasjoner i svensk
virkemiddelapparat med hovedfokus på Värmland**

av

Jarle Kristoffersen

Tittel: **Virkemidler for næringsutvikling i Sverige -**
en undersøkelse av status og utvikling i svensk og värmlensk
virkemiddelapparat

Forfatter: Jarle Kristoffersen, Østlandsforskning

ØF-notat nr.: 1/2006

ISSN nr.: 0808-4653

Prosjektnummer:

Prosjektnavn: Utvikling og omstilling i Indre Skandinavia, delprosjekt 3 –
foretaksutvikling og entreprenørskap

Oppdragsgiver: Interreg Indre Skandinavia

Prosjektleder: Svein Frydenlund

Referat: Dette notatet rapporterer funn fra en delundersøkelse av svensk
virkemiddelapparat med virkning i Värmland og inngår i det totale
kunnskapsgrunnlaget for delprosjekt 3 i Interregprosjektet Utvikling og
omstilling i Indre Skandinavia. Formålet med notatet er å senere kunne
trekke sammenligninger med norsk og Hedmarks virkemiddelapparat.

Sammendrag:

Emneord: Indre Skandinavia, virkemiddelapparat, næringsutvikling

Key words:

Dato: Mars 2006

Antall sider: 41

Pris: Kr 90,-

Utgiver: Østlandsforskning
Serviceboks
2626 Lillehammer

Telefon 61 26 57 00
Telefax 61 25 41 65
e-mail: post@ostforsk.no
<http://www.ostforsk.no>

□ Dette eksemplar er fremstilt etter KOPINOR, Stenergate 1 0050 Oslo 1. Ytterligere
eksemplarfremstilling uten avtale og strid med åndsverkloven er straffbart og kan medføre
erstatningsansvar.

Forord

Interregprosjektet Utvikling og omstilling i Indre Skandinavia består av 7 delprosjekter som fokuserer forskjellige aspekter av samfunnsutvikling i regionen. Delprosjekt 3 har tittelen ”Entreprenørskap og företagsutveckling” og har orientert seg rundt næringsutvikling. Tilnærmingene har vært å se på betydningen av forskjellige faktorer for nyetablering og omstilling. I dette bildet har man også vært opptatt av virkemiddelapparatet og hvordan dette apparatet for næringsutvikling ser sin egen rolle, hvordan virkemidler designes og hvilke teoretiske føringer som ligger bak virkemiddeldesignet.

Dette notatet tar for seg svensk virkemiddelapparat og dets virkninger i Värmland. Notatet behandler temaet slik:

- Hvem er aktørene.
- Hvordan reguleres de ved lovgivning og annet regime.
- Hvilke teorier kommuniserer virkemiddelapparatet som egnet for utvikling.

I tillegg belyses det noen endringer som har skjedd og som er på gang i svensk virkemiddelapparat.

Ståle Størdal
Forskningsleder

Jarle Kristoffersen
Forsker

Innholdsfortegnelse

1	NÆRINGSUTVIKLING I VÄRMLAND – INSTITUSJONER OG ORGANISASJONER...7	
1.1	VEKSTEN I SVERIGE	8
1.1.1	<i>Regional næringsutvikling</i>	10
2	PROBLEMSTILLING, AVGRENSING OG METODE	11
2.1	HVEM ER VIRKEMIDDELAKTØRENE?	11
2.2	HVORDAN REGULERES VIRKEMIDDELAKTØRENE?	11
2.3	HVILKE SYN OG OPPFATNINGER KOMMUNISERER VIRKEMIDDELAKTØRENE?	11
2.4	HVILKE ENDRINGER ER PÅ GANG I SVENSK VIRKEMIDDELAPPARAT?	12
3	VIRKEMIDDELAPPARATET, HVEM ER DE OG HVORDAN REGULERES DE.....	13
3.1	NUTEK.....	14
3.2	ALMI	15
3.2.1	<i>Regulering</i>	16
3.3	LANDSTINGET	17
3.4	LÄNSSTYRELSEN.....	17
3.4.1	<i>Regionalt tilvekstprogram</i>	17
3.4.2	<i>Fordele støttemidler; bedriftsstøtte, prosjektstøtte og bygdefondsmidler</i>	18
3.4.3	<i>Regulering</i>	19
3.5	REGION VÄRMLAND	19
3.5.1	<i>Regulering</i>	19
3.6	STRUKTURFONDENE	19
3.7	LÄNSARBETSNAÄMNDEN	20
3.7.1	<i>Regulering</i>	21
3.8	VINNOVA.....	21
3.9	GLÄSBYGDVERKET.....	22
3.10	ITPS	22
3.11	IUC.....	22
3.12	VIRKEMIDLER FOR KOOPERATIV UTVIKLING.....	23
3.13	SÄKORN MIDLER.....	24
3.13.1	<i>Industrifonden</i>	25
3.13.2	<i>Teknikbrostiftelsene</i>	27
3.13.3	<i>Stiftelsen Innovationscentrum</i>	27
3.14	SÄKORN I VÄRMLAND	27
4	HVILKE SYN OG OPPFATNINGER KOMMUNISERER VIRKEMIDDELAKTØRENE OM INNOVASJON?.....	29
4.1	HVA MENER VIRKEMIDDELAPPARATET MED INNOVASJON?.....	29
4.2	HVORDAN REALISERES INNOVASJONER I VIRKEMIDDELAPPARATETS OPPFATNING?.....	30
4.3	KONKLUSJON.....	31

5	UTVIKLING I DET SVENSKE VIRKEMIDDELAPPARATET	33
5.1	REORGANISERING AV SÅKORNMIDLENE	33
5.2	ENDRING I REGIONALE VIRKEMIDLER.....	34
6	KONKLUSJON.....	37
	LITTERATUR OG KILDER	39

1 Næringsutvikling i Värmland – institusjoner og organisasjoner

Som en del av Interregprosjektet ”Utvikling og omstilling i Indre Skandinavia” belyses forskjellige tema knyttet til regional utvikling og næringsutvikling. Svenske institusjoner for næringsutvikling er tema i dette notatet.

”Næringsutvikling” som begrep kan i seg selv forstås på forskjellige måter. Den intuitive forståelsen (min intuitive forståelse) er å forstå næringsutvikling som all endring i næringslivet og derved forstå politikk for næringsutvikling som forsøk på å styre disse endringene i ønsket retning. Næringslivet som alt annet endrer seg fortløpende – spontant og planlagt; bedrifter legges ned, nye kommer til, produkter utvikles eller erstattes av nye, nye eiere etablerer nye styringssystemer, arbeidstakere skifter jobb, kompetanse kommer til og forsvinner o.s.v. Næringsutvikling er forstått slik ikke noe man må ha et apparat for å få i gang, næringslivet er i kontinuerlig utvikling. Spørsmålet er hvorfor man skal utforme offentlige ordninger som skal bidra til næringsutvikling; hvorfor ha næringssjefer, kunnskapspark, inkubatorer, etablerestipend, støtteordninger, nettverksprosjekter? Svaret på det er at den spontane utviklingen ikke nødvendigvis er ansett å være den som tjener samfunnet på lang sikt.

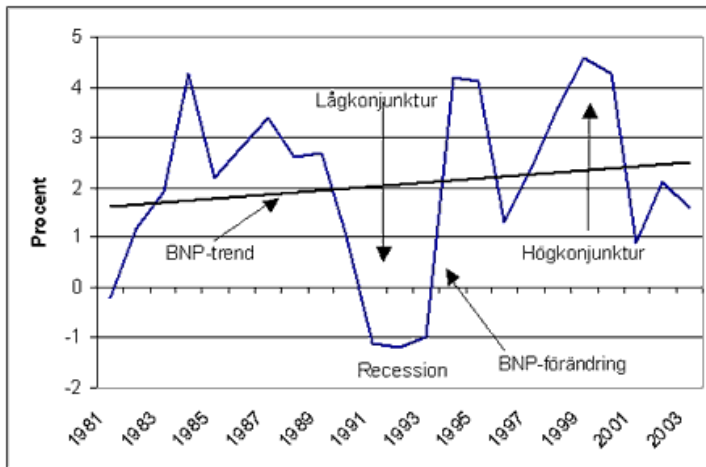
Næringsutviklingspolitikk er med andre ord politikk som skal styre endringsprosesser i retning av det som tjener velferden på sikt og da er det ikke bestandig slik at samfunnsinteressene er synonyme med den enkelte bedrift sine interesser. Dette forholdet fanges inn av begrepet ”eksternaliteter” eller tredjepartseffekter. Den negative varianten av tredjepartseffekter er bl.a. forurensning. Det er kostbart for en bedrift å skjerme omgivelsene for støy, lukt og andre biprodukter. Samfunnet verdsetter disse effektene annerledes enn den enkelte bedrift. Dette er også åpenbart for de eksterne kunnskapsvirkningene av en bedrifts utviklingsarbeid. For bedriften vil det være uønsket at andre bedrifter får nytte av bedriftens investeringer i egne ansattes kompetanse - for samfunnet vil det være rasjonelt at spredning av kompetanse og ny teknologi skjer mest mulig uhindret. I hvert fall vil det være slik for neoklassiske tilnærminger til næringspolitikk. En neoklassiske næringspolitisk begrunnelse vil for eksempel være at det ikke vil brukes tilstrekkelig med ressurser i bedriftene til utvikling nettopp fordi utviklingsresultatene ikke kan utnyttes eksklusivt. Dette argumentet, som faller inn under det neoklassiske begrepet ”markedssvikt” er et rådende argument for å etablere ordninger for næringsutvikling. Utviklingskostnader kan for eksempel vurderes i bedriftene til å være for høye i forhold til forventet inntjening mens for samfunnet vil det være ønskelig å ta disse kostnadene fordi de kan tjene en hel bransje eller en region / nasjon på kort eller lang sikt. Et annet argument for det offentlige til å subsidiere disse kostnadene er å se kunnskapen som skapes som et offentlig gode.

Tilsvarende argumenteres det med markedssvikt når finansmarkedene ikke investerer i gryende forretningsideer og utvikling av prototyper. For den enkelte investor vil risikoen og derved nytteverdien av å investere i førkommersielle faser være for høy mens det fra et samfunnsperspektiv vil kunne anses å være en god investering. Samfunnets rasjonale for å gi disse kostnadene en høyere verdi enn det bedriften og investorer gjør, er med andre ord de positive eksterne effektene eller tredjepartseffektene som bedriften eller investoren etter sitt rasjonale ikke vil ta med i sin vurdering.

Næringspolitiske begrunnelser hentet fra innovasjonsteori vil ikke forankres i markedssvikt eller andre neoklassisk teori. Professor Einar Hope påpekte i et foredrag i 2002 at denne teoritilnærmingen har en utfordring i å bygge et teoretisk grunnlag for næringspolitikk (Ekeland i Aarbo og Gammelæter, 2004: 222). Likevel, et teoretisk begrunnet argument vil f.eks kunne være å bryte ut av en utviklingsbane ved å satse på nye næringer. Forsøk på å etablere nye arbeidsplasser i nye næringer kan ikke legitimeres ut fra markedssvikt men heller evolusjonære argumenter som å endre næringsstruktur til "framtidrettede" næringer. Utvikling av kulturnæringer, et felt som er på dagsordenen i hele Europa, kan for eksempel vanskelig begrunnes med underinvestering i produktutvikling i det hele næringsens logikk er å skape stadig nye produkter. Snarere argumenteres det med positive argumenter som at dette er vekstnæringer som gir muligheter for nye type arbeidsplasser (se bl.a. KK-stiftelsen, 2002).

1.1 Veksten i Sverige

Næringsutviklingspolitikk er grunnleggende en politikk for verdiskaping eller "tillväxt", som er det svenske begrepet. Den tradisjonelle målingen av vekst er ved registrering av endring i BNP pr. innbygger. Som de fleste industrialiserte land hadde Sverige en jevn vekst fra 2. verdenskrig og til ut på 70-tallet. 1975 var et vendepunkt og Sveriges posisjon som et av verdens rikeste land (i BNP/capita) ble rokket.

Utvecklingen av Sveriges BNP 1981-2003

Figur 0.1: Utvikling i svensk BNP 1981 – 2003 (Kilde: SCB og Finansdepartementet 1. nov.2004)

Starten av 1990-tallet var en kraftig nedgangsperiode med negativ BNP-utvikling. Trenden ble snudd fra 1995. I perioden 1994 - 2002 hadde Sverige høyere vekst enn resten av EU, og også resten av OECD-området¹.

Den svenske regjeringen presenterer en sammenheng som sier at veksten bestemmes av²:

1. Forskning, utvikling som gir innovasjoner (definert som oppfinninger og nye produksjonsprosesser)
2. Spredning av informasjonsteknologi
3. Utdannet arbeidskraft
4. Økt konkurranse og dynamikk
5. Velfungerende finansiell sektor

Det er dette som er næringsutviklingspolitikkenes bakteppe, og det er særlig punkt 1 som framstår som en innovasjonsteoretisk begrunnet forståelse. Punkt 4 som peker på behovet for effektivisering i *bransjer* og overføring av ressurser *mellom bransjer* har også et delvis evolusjonært utgangspunkt. Som det senere vil vises har det svenske virkemiddelapparatet aktivitet innenfor alle disse dimensjonene.

I 2003 ble det startet 37.000 nye foretak i Sverige, 37% av disse var innen finansiell virksomhet og foretakstjenester. Utdanning, helse og sykeomsorg representerte en vekst på 22% mens vareproduserende industri sto for 7% (Nutek årsbok 2005: 10). 3 av 5 tjenesteproduserende virksomheter overlever de 3 første årene – næringen kan med andre ord ses som robust og derved som en viktig vekstfaktor.

¹ Kilde 19. april 2005: <http://www.regeringen.se/sb/d/2540/a/23799>

² <http://www.regeringen.se/sb/d/3922/a/23964;jsessionid=a4TAINO-5hs5>

1.1.1 Regional næringsutvikling

NUTEKs årbok 2005 analyserer svensk næringsutvikling brutt ned på regioner og følgende indikatorgrupper:

- Etableringsgrad
- Fornyelsesgrad
- Entreprenøriell innstilling
- BRP (brutto region produkt) /sysselsatt
- Utvikling av BRP
- Sysselsettingsutvikling
- Andelen sysselsatte i sårbare bedrifter
- Regionaløkonomisk styrke

For Värmland sin del kan følgende trekkes fram: Arvika ligger under riksgjennomsnittet på samtlige indikatorer, Torsby ligger over på 1 indikator mens Karlskoga ligger over på 2. Karlstad ligger over riksgjennomsnittet på 6 indikatorer og tilhører Nuteks høyeste tilvekstklasse av LA-regioner (lokale arbeidsmarkedsregioner, Nutek årsbok, 2005: 13). Hovedfunnet i den regionale målingen er at sysselsettingsveksten i Sverige er knyttet i stor grad til service i storbyregioner. Majoriteten av svensk vekst kan spores til 5 tjenesteområder:

- Utdanning
- Eiendom, utleie; tjenester rettet mot næringslivet
- Transport, lager og kommunikasjon
- Partihandel og detaljhandel; reparasjoner
- Helse og sykeomsorg, sosiale tjenester; veterinærvirksomhet

Veksten kan videre spores til 11 regioner som enten er storbyregioner (Stockholm, Malmø og Gøteborg) eller universitets- / høyskoleregioner (Uppsala, Linköping, Jönköping, Helsingborg, Örebro, Västerås, Umeå). Østlandsforskning har beskrevet befolkningsutvikling og sysselsettingsutvikling i Indre Skandinavia i perioden 1995 – 2002 og her vises det også en nedgang i alle värmlandske kommuner med unntak av Karlstad som ligger rundt null på disse indikatorene. Karlstad framstår ikke som noen motor i Värmland. Kommunene på norsk side kan vise til vekst (med unntak av Nordøsterdalen) og denne veksten kan delvis tilskrives nærhet til den regionale ”motoren” Oslo. I tillegg har flyttingen av hovedflyplassen i 1998 også stor betydning, særlig for øvre Romerike (ØF-Rapport nr. 09/2001).

2 Problemstilling, avgrensning og metode

Under beskrives problemstillingene i notatet, hvordan disse empirisk er avgrenset og hvilke metoder som er benyttet.

2.1 Hvem er virkemiddelaktørene?

I Värmland agerer anslagsvis 250 aktører som kan defineres til å ha ”främjande” oppgaver (SOU:2004:126:s.15). I denne summen inkluderes alt fra lokale utviklingsselskap til nasjonale aktører med virkning i Värmland og det inkluderes aktører fra alle sektorer, ikke kun næringsutvikling. Det vil være uoverkommelig og sikkert også ikke særlig fruktbart å beskrive alle disse. En avgrensning er derfor gjort. Nettsideopplysninger fra den svenske regjeringen samt fra NUTEK er benyttet som kilder og dette bør være dekkende for de viktigste aktørene som særlig er rettet mot næringsutvikling.

2.2 Hvordan reguleres virkemiddelaktørene?

Virkemiddelaktørens nettsider gir informasjon om mål og virkemidler og for de aktørene som reguleres direkte av regjeringen henvises det til et reguleringsbrev som gir instruks om hva vedkommende virkemiddelaktør skal prioritere inneværende år. Dette er hva jeg velger å kalle ”formelle” reguleringer av aktørene. Informasjonen som belyser dette for hver aktør er basert på aktørens hjemmesider.

2.3 Hvilke syn og oppfatninger kommuniserer virkemiddelaktørene?

Regulering av virkemiddelaktørene påvirker åpenbart hvordan og mot hvem de agerer. I tillegg kan man anta at virkemiddelaktørene også har i seg normer, syn og oppfatninger som ikke nødvendigvis er avledet fra formell regulering (Scott, 2001) men som kan være skapt gjennom

diffusjon av teorier og modeller på tvers av organisasjoner og landegrenser³. Når dette er gjort til tema i dette notatet er det fordi disse mer ”uformelle” reguleringene må antas å påvirke hvordan virkemiddelapparatet virker mot sine brukere, næringslivet. Avgrensingen av dette emnet er gjort ved å se på hva virkemiddelapparatet kommuniserer om ”innovasjon”.

2.4 Hvilke endringer er på gang i svensk virkemiddelapparat?

Basert på diverse svenske utredninger har jeg avslutningsvis villet se på hvilke endringer som er på gang i det svenske virkemiddelapparatet. Jeg har fokusert på endringer i såkornordningene og i de regionale virkemidlene.

³ ITPS påpeker i en ex ante-evaluering av Regionale Tillväxtavtaler at begreper som kluster, innovasjonssystem og lokale arbeidsmarkedsregioner kan ha hatt den effekten at regionale analyser utført av regionale aktører er gjort innenfor et begrepsapparat som ikke nødvendigvis fanger de regionale virkeligheter og utfordringer (ITPS, 2004a).

3 Virkemiddelapparatet, hvem er de og hvordan reguleres de

Dette kapitlet redegjør for hvem virkemiddelaktørene er. Svenske myndigheter som oppgis av regjeringen å ha ansvar for næringsutvikling (beskrivelsene er min oversetting av kildeteksten)⁴ er:

Bolagsverket

Bolagsverket håndterer i hovedsak registrering av nye foretak og registerendringer for eksisterende foretak, tar mot årsoppgjør og registrerer foretaksanmerkninger. Bolagsverket fatter også beslutning i likvidasjoner.

Verket för näringslivsutveckling (NUTEK)

NUTEK utgjør sammen med ALMI Företagspartner AB et felles kompetansesentrum for entreprenørskap, foretaksutvikling, finansiering og regional næringslivsutvikling.

Konkurrensverket (KKV)

Konkurrensverkets oppgave er å arbeide for en effektiv konkurranse i såvel privat som offentlig sektor til nytte for konsumentene.

Patent- och registreringsverket (PRV)

Patent- och registreringsverket arbeider med oppgaver som berøre patent, varemerker, mønster, etternavn och fornamn. PRV registrerer også foretak.

Patentbesvärsrätten (PBR)

Patentbesvärsrätten er en domstol som dømmer i saker som gjelder immaterialretten, for eksempel i patentsaker.

Dette må oppfattes å være aktører innenfor den *store* næringspolitikken. Det er kun NUTEK av disse som har utvikling som eksplisitt oppgave slik jeg ser det og dermed faller inn i undersøkelsens operasjonalisering. KKV, PRV, Bolagsverket og PBR behandles derfor ikke i dette notatet. I NUTEKs "företakarguiden"⁵ er følgende listet opp som offentlige finansiører av næringsutvikling:

- ARKUS Stiftelsen arkitekternas forum
- Almi Företagspartner

⁴ Kilde 17. mars 2005: <http://www.regeringen.se/sb/d/2954/a/19238>

⁵ Kilde 12. januar 2005: <http://www.nutek.se/sb/d/526?view=financier>

- Energimyndigheten
- Europeiska kommissionen
- Fiskeriverket
- Industrifonden
- Länsarbetsnämnden
- Länsstyrelsen
- Naturvårdsverket
- Norrlandsfonden
- Nutek
- Sametinget
- Svenska Byggbranschens Utvecklingsfond
- Svenska ESF-rådet
- Svenska Filminstitutet/Media Desk Sverige
- VINNOVA Verket för Innovationssystem

Av disse velges følgende for nærmere studie:

1. Almi Företagspartner
2. Europeiska kommissionen, strukturfondene, ESF - rådet
3. Glesbygdsverket
4. Industrifonden
5. Länsarbetsnämnden
6. Länsstyrelsen
7. Nutek
8. VINNOVA Verket för Innovationssystem
9. Region Värmland
10. ITPS
11. Teknikbrostiftelsen
12. IUC (Industrielt UtvecklingsCentrum)

Region Värmland, ITPS, IUC, Glesbygdsverket og Teknikbrostiftelsene er lagt til listen for å belyse nye regionale institusjoner (Region Värmland), forskningens rolle (ITPS) og institusjonell utvikling av såkornordningene (Teknikbrostiftelsene og IUC).

3.1 NUTEK

NUTEK (Näringsutvecklingsverket) er Sveriges sentrale næringspolitiske myndighet med oppgave å fremme bærekraftig vekst i hele landet. Virkemidlene er finansiering, informasjon, rådgivning og støtte til programmer og prosesser. NUTEK er regjeringens instrument og har en overordnet funksjon for næringsutvikling.

”Målen är fler nya företag, fler växande företag och starka regioner.” (www.nutek.se).

NUTEKs formål er næringsutvikling og regional utvikling samtidig som perspektiver som kjønn, integrasjon og miljø skal ivaretas. NUTEK har også i oppdrag å følge opp regionale såkalte ”tillväkstavtaler”⁶. Den regionale tilvekstavtalen i Värmland beskrives nærmere under ”länsstyrelsen”.

⁶ Kilde 12. januar 2005: <http://www.nutek.se/sb/d/109/a/877>

NUTEK driver, som en av sine virksomheter, en nettbasert guide for forretningsutvikling og bedriftsoppstart kalt Företakarguiden (www.nutek.se). NUTEK har fra 2005 også ansvar for et nytt entreprenørskapsprogram rettet mot elever, studenter og rådgivere⁷.

NUTEKs virksomhet reguleres av et årlig reguleringsbrev fra Näringsdepartementet. NUTEK har som næringspolitisk myndighet anledning til også selv å utstede forskrifter. Tabellen under viser en sammenstilling av økonomiavsnittet i reguleringsbrevet for 2004.

Tabell 0.1: Tildeling NUTEK 2004 (tusen kroner (SEK)).⁸

Formål	Beløp	Videretildeling	
		ALMI	Andre formål
Forvaltning	205.000	55.000	
Næringsutvikling	249.000		10.000 - Stiftelsen Svensk Industridesign 9.000 – Forum för Småföretagsforskning 54.000 – entreprenørskap blant kvinner og innvandrere samt kooperativ utvikling
Transportbidrag	346.000		
SUM	800.000		

NUTEK forvaltet i 2004 800 mill. SEK. Til sammenligning var bevilgningen til den smale regionalpolitikken i Norge i 2003 på 1,2 mrd. NOK (NOU, 2004: 2: kap. 6.1.1).

3.2 ALMI

ALMI Företagspartner AB ble etablert i 1994. Målgruppene er nye og etablerte bedrifter. ALMI har virksomhet i hele Sverige og virksomheten bedrives i 21 regionale selskaper. Målsettingen for ALMI er å skape vekst og fornyelse i det svenska næringslivet gjennom lånefinansiering og bistand til forretningsutvikling.

ALMI Företagspartner AB består av et morselskap som er 100 % eiet av staten - morselskapet er majoritetseier i 21 regionale datterselskaper rundt i Sverige. ALMI Värmland eies 51 % av morselskapet og 49 % av Region Värmland⁹.

ALMI har ulike former for utlåning gjennom datterselskapene. Det er morselskapet som forvalter og eier ALMIs lånefond. Pr. januar 2005 har ALMI drøyt 12 000 låneengasjementer og en låneportefølje på 3.056 Mrd SEK. Nyutlåningen i 2004 var på en drøy Mrd SEK¹⁰.

⁷ Kilde 10. februar 2005: [//atena.ha-nett.no/explorer/contents.asp?maID=0&katID=299&editFolder=5461](http://atena.ha-nett.no/explorer/contents.asp?maID=0&katID=299&editFolder=5461)

⁸ Kilde: Reguleringsbrev for 2004 fra Näringsdepartementet (http://www.nutek.se/content/1/c4/17/92/011_2004_103.pdf)

⁹ Kilde 16. mars 2005: <http://www.regionvarmland.se/index.asp?id=418>

ALMIs morselskap får hvert år tilført midler fra staten som fordeles på datterselskapene. Utover dette betaler den regionale eieren (Region Värmland i Värmland) ett driftstilskudd basert på konsortiealvtale med morselskapet. I 2004 var tilskuddet fra Region Värmland til ALMI Värmland på 4.022 Mill SEK¹¹.

Tabell 0.2: Almi's utestående lån pr 31/12 2004¹²

Län	Utlåning i mkr
Stockholm	710
Västra Götaland	437
Skåne	246
Dalarna	203
Örebro	138
Östergötland	133
Jönköping	132
Gävleborg	122
Sörmland	114
Västernorrland	113
Halland	99
Västmanland	96
Uppsala	89
Blekinge	72
Västerbotten	67
Värmland	65
Kronoberg	60
Kalmar län	53
Norrbottn	45
Jämtland	34
Gotland	28
Totalt:	3.056

3.2.1 Regulering

De regionale datterselskapene er organisert som aksjeselskaper og styres av et bedriftsstyre. Region Värmland, som eier 49% av ALMI i Värmland er representert i styret (med 3 representanter).

De regionale selskapene beslutter om utlåning. ALMI har ikke, slik for eksempel Industrifonden har (beskrives senere), krav til samfinansiering. ALMI tar større risiko enn bankene og derfor også høyere rente på utlånt kapital. "Almi kompletterer marknaden" (www.almi.se) og går etter intensjonene inn der det er vanskelig å skaffe kapital i det private markedet. Lånebeslutning baseres på vurdering av forretningsideens potensiale og ikke på hvilke sikkerheter virksomheten kan stille med.

Samtidig har ALMI som policy ikke å låne ut mer enn 50% av lånekundens kapitalbehov¹³. I praksis må derfor kunden skaffe flere finansører, d.v.s prosjektene må i praksis samfinansieres.

¹⁰ Kilde 17. februar 2005: <http://www.almi.se/ArticlePages/Previe/wa/Previewarticle/Previewarticle.dbp.html>

¹¹ Kilde 17. februar 2005:

<http://www.regionvarmland.se/filer/pdf/Budget%202004%20tj%20tagen%20i%20styr%20o%20fullm.pdf>

¹² Kilde 17. februar 2005: <http://www.almi.se/ArticlePages/Previe/wa/Previewarticle/Previewarticle.dbp.html>

3.3 Landstinget

Landstinget tilsvarende konstitusjonelt den norske fylkeskommunen og er det regionale demokratiske nivået i statsstyringen. Landstingets politiske forum er "landstingfullmaktige" med 81 folkevalgte representanter. Landstinget er ansvarlig for länets helsetjenester inklusive sykehusdrift og tannhelse. Landstinget driver også 5 folkehøyskoler¹⁴. Landstinget har tidligere hatt en samarbeidsavtale med Hedmark fylkeskommune men etter etableringen av Region Värmland (RV) er RV blitt den nye avtalepartneren. Hedmark fylkeskommune anser Region Värmland å være en naturlig samarbeidspartner, bl.a. på næringsutvikling (Fylkesplan for Hedmark 2001 – 2004 (8): kap. 5.1.2.).

3.4 Länsstyrelsen

Länsstyrelsen er den regionale stat (som fylkesmannen i Norge) og ledes av en regjeringsoppnevnt länsförvaldare. Länsstyrelsen iverksetter statlig politikk i regionene og skal samtidig fungere som regionens talerør inn mot regjeringen. I länsstyrelsen befinner det seg en egen næringslivsenhet som har tre fokusområder¹⁵:

- Regionalt tilvekstprogram – RTP
- Analyser og prognoser for næringsutvikling
- Fordele støttemidler; bedriftsstøtte, prosjektstøtte og bygdefondsmidler.

3.4.1 Regionalt tilvekstprogram

Det regionale tilvekstprogrammet (RTP) i Värmland har fått navnet "Hållbar Värmländsk Växstkraft" og er et avtalefestet partnerskapsprogram for perioden 2004 – 2007. Tilvekstprogrammet som regionalt koordineringssystem blir forsøkt styrket av regjeringen og må anses som en viktig del av regionalpolitikken i Sverige. Länsstyrelsen er ansvarlig for programmet sammen med Region Värmland. RTP for Värmland har identifisert fem innsatsområder; lederskap, kompetanse, infrastruktur ("rørlighet"), næringsliv og livsmiljø. Programmet og dets innsatsområder er under operasjonalisering og skal ha funksjon av rettesnor og strategisk "grundbok" for partnerskapets valg og prioriteringer (SOU:2004:126, s.18).

Tilvekstdelegasjonen (<http://www.sou.gov.se/tillvaxt/>) er en regjeringsoppnevnt delegasjon som fram til 31. desember 2004 har hatt i oppdrag å utrede tilvekstpolitikk for deler av Bergslagen, Dalarna og Värmland. Delegasjonens arbeid er presentert i en svensk offentlig utredning (SOU: 2004: 126) og står for et delvis kritisk syn på programmer som RTP. En kritisk refleksjon går blant annet på at denne typen programmer utelater de som faktisk står for utviklingsarbeidet; næringsliv, kommuner og aktører i den sosiale økonomien (ibid. 18). Videre er delegasjonen kritisk til den nasjonale næringspolitikkenes fokusering på innovasjonssystemer som omfatter

¹³ Kilde 17. mars 2005: <http://www.nutek.se/sb/d/144>

¹⁴ Kilde 10. januar 2005: <http://www.liv.se/page.jsp?node=110>

¹⁵ <http://www.s.lst.se/NewDesign/Interface/asp/fraStartPage.asp?mode=Open&treeid=1&branchid=14>

store etablerte høyteknologiforetak. Delegasjonen savner en supplerende næringsnøytral politikk for små foretak; ”... ingen kan med sikkerhet peka ut framtidens vinnere i næringslivet.” (SOU: 2004: 126. s. 17).

3.4.2 Fordele støttemidler; bedriftsstøtte, prosjektstøtte og bygdefondsmidler

Finansiell støtte fra Länsstyrelsen er samlet i 3 ordninger; fonderade bygdemedel, bedriftsstøtte og prosjektmidler.

Bygdefondsmidlene (min oversetting av ”fonderade bygdemedel”) har et bredere formål enn næringsutvikling og skal gå til samfunnsnyttige formål i kommuner med vannkraftproduksjon. Midlene stammer fra årlige innbetalinger fra kraftselskapene.

Bedriftsstøtten gis til enkeltbedrifter og har fire forskjellige innretninger, se tabell under.

Tabell 0.3: Bedriftsstøtte fra länsstyrelsen

	Regionalt utvecklingsbidrag	Landsbygdsstöd	Stöd till kommersiell service	Sysselsättningsbidrag
Formål	Investeringer, ikke kjøretøyer	Investeringer, ikke kjøp av bygg, anlegg eller kjøretøy.	Butikk eller service på landsbygda. Investeringstøtte, driftsstøtte. Støtte til kommuner som driver hjemsending av varer.	Nyetableringer og tjenesteintensiv virksomhet
Geografi (se forklaring)	Område A: Maks 35% Område B: Maks 25%	Innenfor område A og B: Maks 50 %	”Glesbygd eller landsbygd”	Område A og B
Begrensning	Foretak med mer enn 250 ans.: Maks 20%	Se formål	Investeringstøtte maks 40%	40% kjønnsvektning Kan ikke kombineres med ansettelsesstøtte fra arbeidsformidlingen eller regional utviklingsstøtte

Geografi: Område A inkluderer Torsby Kommune mens område B omfatter Årjämg, Eda, Arvika, deler av Säffle, Kristinehamn, Storfors, Hagfors, Filipstad, Munkfors, Torsby og Sunne. Karlstad, Forshaga, Kil, Grums, Hammarø (og deler av Säffle) faller utenfor ordningen.

Prosjektstøtte

Regional prosjektstøtte fra länsstyrelsen kan gis til interesseorganisasjoner, bedriftsnettverk og andre som bedriver prosjekter uten mål om fortjeneste. Prosjektstøtte kan ikke bevilges til enkeltbedrifter og skal i størst mulig grad tilpasses strategiene i RTP.

EU’s strukturfond fordeler prosjektmidler gjennom geografisk avgrensede målprogrammer, fellesskapsprogrammer (Interreg) og funksjonelt avgrensede programmer (for eksempel kompetanseheving). Se kapittel 3.6. Länsstyrelsen er EU-fondenes regionale apparat med unntak av mål 3 midler som forvaltes av Europeiska Socialfondet (ESF). ESF har kontor i Karlstad.

3.4.3 Regulering

Länsstyrelsen har tre funksjoner; (1.) å effektivere statlig politikk (som den norske fylkesmannen) og EU-politikk ved å blant annet å fordele midler, (2.) legalitetskontroll og (3.) å være regionens talerør inn mot regjering og EU. Dette er roller som hevdes å være vanskelige å forene, særlig om regionens interesser ikke er sammenfallende med statens. I slike situasjoner, som gjerne vil ha karakter av forhandling, sitter Länsstyrelsen på begge sider av bordet. Mangelen av en tydelig aktør som kun har regionale interesser er blant motivene for å etablere nye regionale forbund¹⁶.

3.5 Region Värmland

I 2002 ble det etablert en ny indirekte valgt politisk organisasjon i Värmland, Region Värmland. Region Värmland overtok en del funksjoner fra Landstinget og Kommuneforbundet i Värmland og er en styrking av det regionale nivået inspirert av europeisk regionalismetenking¹⁷. Region Värmland er med andre ord en institusjonell nyvinning som ved å få overført oppgaver fra kommunene, Landstinget og Länsstyrelsen skal bidra til bedre ivaretagelse av regionale spørsmål. Målene har så langt vært høyere enn de realiteter som er skapt, særlig om en sammenligner med andre regionforbund. Bak etableringen av Region Värmland lå blant annet en intensjon om å ta over virkemidlene som Länsstyrelsen kontrollerer men det har enn så lenge ikke skjedd. Tilsvarende forbund i Dalarne, Västra Götaland og Skåne har tatt over personell og forvaltning av midler fra respektive länsstyrelser i sine län mens Region Värmlands virkemidler for næringsutvikling er begrensede så lenge länsstyrelsen har opprettholdt sin kontroll med bl.a. strukturfondene.

3.5.1 Regulering

Region Värmlands politiske organisering består av et "fullmæktige" (et indirekte valgt parlament) og et styre.

Kommunene (totalt 16) utpeker en representant til å sitte i fullmæktige for Region Värmland mens Landstinget utpeker øvrige medlemmer, totalt 49. Styret består av 13 politikere.

Forholdet mellom Landstinget og Region Värmland har ikke vært uproblematisk. Landstinget sa etter hvert opp sitt medlemskap i RV men meldte seg inn igjen i 2004¹⁸.

3.6 Strukturfondene

En tredjedel av EU's totale budsjett fordeles gjennom de såkalte strukturfondene. De fire strukturfondene regional-, sosial-, jordbruk- og fiskerifond, har regional balanse som formål. Disse fondene finansierer prosjekter regulert gjennom såkalte "målprogram". Mål 1, 2 er

¹⁶ Utredning fra Kommuneforbundet Norrbotten og Norrbottens Läns Landsting.

¹⁷ Kilde 10. januar 2005: <http://www.regionvarmland.se/filer/pdf/Strategi%20030131.pdf>

¹⁸ Kilde 10. januar 2005: <http://www.liv.se/files/pdf/landstyreelse/protokoll/ls0406prot.pdf>

geografisk betingede målprogrammer mens mål 3 gjelder hele EU. Mål 3 omfatter programmene Equal, Växtkraft mål 3 og Artikkel 6. Interreg finansieres gjennom strukturfondene. Alle målprogrammer gjelder for Värmland¹⁹. Länsstyrelsen og Europeiska Socialfonden forvalter strukturfondene i Värmland. Programmet Leader (mål 3) forvaltes av Gläsbygdsverket. Dette programmet og programmet Urban gjelder ikke for Värmland i programperioden 2000 – 2006.

Programstyring og partnerskap er to vesentlige kjennetegn ved regionalpolitikken i EU. Dette har reguleringseffekter for hvordan organisasjonene som søker penger opptrer og det har også effekter på utviklingsarbeidet i organisasjonene som finansieres av fondene. NUTEK evaluerte strukturfondenes effekt i en rapport gitt ut i 2004 (ITPS, 2004b). I følge denne rapporten kan det knapt påvises effekter av strukturfondene vel og merke i forrige programperiode (fra 1995 – 1999). Den regionale ubalansen tiltok i styrke og ITPS uttrykker overraskelse over å ikke kunne se noen effekter av de 17.8 mrd. SEK som er allokert gjennom strukturfondene i perioden (ITPS, 2004b: 7).

3.7 Länsarbetsnämnden

Virksomhetside²⁰:

”Vi ska medverka till att arbetsgivare får arbetskraft och att arbetssökande får arbete”.

Länsarbetsnämnden er den länsvisse organisasjonen for Arbeidsmarkedsstyrelsen (AMS). AMS tilsvaret Arbeidsdirektoratet i Norge og har, utover dagpengemidler eller aktivitetsstöd, ressurser knyttet til subsidiering av arbeidsplasser, komptanseheving og etablering. Länsarbetsnämnden er avtalepartner i Regionalt Tilvekst Program.

Som i Norge har arbeidsløse anledning til å motta arbeidsledighetstrygd (aktivitetsstöd) under etablering av egen virksomhet. Ordningen kalles ”Starta eget”. I 2004 gjennomførte 517 personer Starta Eget. 80 % av deltakerne i ordningen ble avregistrert som dagpengemottakere etter å ha gjennomført ordningen, som varer i maksimum seks måneder²¹. 80% fortsatte altså i egen næring eller fikk seg annen jobb etter å ha gjennomført ordningen²². Länsarbetsnämnden anser ordningen, basert på disse resultatene å være spesielt god ressursanvendelse. Ordningen har ingen merkostnader utover aktivitetsstöd, som ville vært utbetalt også om deltakeren gikk på ordinære dagpenger. Snittkostnaden pr. person er 12.720/ mnd og gjennomsnittlig periode har vært 6 mnd. Omregnet betyr det at 39 mill SEK ble benyttet i 2004 til å skape nye arbeidsplasser ved å anvende dagpenger under etablering. Sett i forhold til ALMIs utlåning i Värmland i samme periode (65 mill SEK) blir AMS en betydelig næringsutvikler.

Starta Eget har vært en ordning der deltakeren i hovedsak har deltatt i seks måneder.

Länsarbetsnämnden har i økende grad differensiert tiden basert på individuelle vurderinger av hver enkelt søker. I noen tilfeller kan det medføre at tiden blir 1 måned, ved

¹⁹ <http://www.s.lst.se/NewDesign/Interface/asp/fraStartPage.asp?mode=Open&treeid=1&branchid=14>

²⁰ Kilde 15. februar 2005: <http://www.ams.se/RDFS.asp?L=32486>.

²¹ Intervju med Doris Westlund hos Länsarbetsnemnden i Värmland, 8. februar 2005.

²² Se over.

virksomhetsoverdragelse etc. ALMI forestår den næringsfaglige vurderingen av søkerens forretningside.

3.7.1 Regulering

AMS sin virksomhet reguleres fra Näringsdepartementet ved et årlig reguleringsbrev. I reguleringsbrevet for 2005 går det fram at AMS er et instrument for forskjellige politiske interesser:

- Sosialpolitikk: sosialhjelpsmottakere i jobb, sykefravær, rehabilitering
- Integrasjonspolitik
- Likestillingspolitikk
- Ungdomspolitik
- Handikappolitikk
- Folkehelse

AMS reguleres slik sett ikke som en næringsutviklingsaktør og bør anses å være en del av den store næringsutviklingspolitikken²³. Næringsutviklingspolitikk er ikke nevnt som et område AMS skal hensynta. AMS har likevel, utover Starta Eget, også midler til å påvirke sysselsetting og kompetanse. Det er avsatt 59 millioner SEK (i hele Sverige i 2005) til sysselsettingsskapende virksomhet. Utover dette fordeler AMS sysselsettingsstøtte til bedrifter som har personer i opplæring.

Regjeringen regulerer i noen grad også den geografiske innsatsen ved bl.a. å øremerke midler til spesielle formål. Eksempelvis pålegges AMS å anvende penger i næringsutviklingstiltak, som IUC (Industrielt UtveklingsCentrum) i Kalmar. Ansettelsesstøtten er også geografisk differensiert i støtteområder tilsvarende de strukturfondene benytter. Videre pålegges AMS å være nasjonal medfinansør i prosjekter som finansieres av strukturfondene.

3.8 Vinnova

I 2001 omorganiserte Verket för teknik og næringsutvikling. Virksomheten ble delt i NUTEK, ITPS (Institut för tilvekstpolitiska studier) og Vinnova - Verket för innovasjonssystem. Vinnova finansierer inkubatorer og prosjekter med innretning som innovasjonssystem. I Värmland er Paper Province et Vinnovastøttet prosjekt som har som formål å øke tilveksten innenfor papirindustrien. Paper Province er organisert som en økonomisk forening med bedrifter innenfor næringen som medlemmer. Ut fra Paper Province er det tatt et nytt initiativ, the Packaging Arena. Dette prosjektet konkurrerte om Vinnovapenger fra et program som har navnet Vinnäxt i 2004 men tapte konkurransen om disse pengene.

Vinnova, Industrifonden og Teknikbrostiftelsen (disse omtales senere) finansierer sammen 50 Mill SEK i 12 inkubatorer rundt i Sverige. Inkubatoren Innova ved Karlstad Universitet er en del

²³ På samme måte er AMS ingen likestillingsaktør og kunne vært omtalt som en del av den store likestillingspolitikken.

av denne satsingen og mottar i 2005 SEK 4 mill. fra Vinnova. Inkubatorene inngår i det som omtales som et innovasjonssystem eller en infrastruktur som har ambisjonen å styrke ”affärsskapande baserat på forskningsrelaterade kunskapsintensiva affärsidéer”²⁴.

3.9 Gläsbygdverket

Verket er lokalisert i Østersund og er en statlig myndighet som rapporterer til Regjeringen. Hovedoppgaven er gjennom påvirkning å skape gode leveforhold i usentrale strøk, med hovedvekt på indre deler av skogfylkene og skjærgården. Verket reguleres av et årlig reguleringsbrev. I 2005 har verket bl.a. fått i oppdrag å utrede spørsmål rundt innvandring; integrasjon på landsbygda og innvandreres betydning for verdiskaping. Gläsbygdsverket har ansvaret for EUs målprogram Leader+, et mål 3 program som har til formål å styrke utviklingen av landsbygder. Programmet ledes av Gläsbygdsverket, pengene utbetales av Statens Jordbruksverk mens saksbehandling og bevilgning skjer i 12 regionale såkalte LAG-grupper (Lokala aksjonsgrupper). Värmland har ingen LAG-gruppe men verket har en kontaktperson i Värmland, som i de andre svenske länene.

Gläbygdverket har ingen tilsvarende norsk parallell og et mindretall i den norske distriktskommisjonen, en kommisjon som fram til 2004 utredet norsk distriktspolitikk, anbefaler at en tilsvarende organisasjon etableres også i Norge (NOU 2004: 19, kap. 7.4.2).

3.10 ITPS

Institutet för tillvektpolitiska studier (ITPS) springer ut av reorganiseringen av Värket för teknik- och näringsutveckling i 2001. ITPS har som hovedoppgave å forsyne myndigheter og forskere med tilvekstdata og har i tillegg et eget ansvar for deler av foretaksstatistikken; bl.a. statistikk over nyetableringer²⁵. Institutet har hovedkontor i Østersund. I følge reguleringsbrevet fra regjeringen skal ITPS samvirke med NUTEK, Gläsbygdverket o.a. og bidra til en nærmere kobling mellom regionalpolitikken og næringspolitikken (ITPS, reguleringsbrev 2005).

3.11 IUC

IUC er en forkortelse for Industrielt UtviklingsCentrum og er en modell for innovasjon som består av 19 selskaper rundt i Sverige. Selskapene har forskjellige bransjerettede fokus avhengig av næringsstrukturen i de regioner de er lokalisert. Næringslivet eier selskapene sammen med

²⁴ Kilde: <http://www.vinnova.se/Main.aspx?ID=ddeb5e44-ded1-4ddd-9081-8ddf3352d60f>

²⁵ http://www.itps.se/om_itps/om_itps.htm

kommuner og organisasjoner. Sentraene ble etablert fra 1997 etter en regjeringsbesluttet modell kalt UPA slik²⁶:

- U= oppsøke nye virksomhetsområder og mulige avknoppinger
- P = produktutvecklingsprosjekt
- A = avknoppingsprosjekt
- IUC-selskapet (med UPA- oppdrag) skal være et aksjeselskap med en minste definert eierstruktur der merparten (2/3) er næringslivseid uten noen sin dominans.
- IUC-selskapene skal samvirke i et nasjonalt nettverk.
- Alle tilskudd betales ut etterskuddsvis mot redegjøring for påløpne kostnader for gjennomføring av prosjekt.
- Kommersielle avtaler skal skrives med bedrifter ved hver P og ved salg av A.

IUC er finansielt basert på at de virksomheter som støttes av IUC har en royalty-forpliktelse, d.v.s. en betalingsforpliktelse i henhold til omsetning. IUC har bl.a. innrettet seg mot kulturnæringer gjennom RockCity i Hultsfred. I Värmland er IUC orientert mot verkstedindustri og er lokalisert til Arvika. IUC deler ikke ut midler men engasjerer seg i utviklingsprosjekter med egen kompetanse.

Regjeringen har et ønske om å etablere konkurranse også innenfor denne type virkemiddelbruk og gjennom NUTEK ble det i 2004 utlyst anbud på prosjekter som skal understøtte produktutvikling i småbedrifter. IUC vil måtte være en tilbyder i en anbudskonkurranse på lik linje med andre tilbydere²⁷.

ICU hevder å ha skapt 14.000 nye arbeidsplasser siden 1997. ITPS er skeptiske til de vurderingsformene som ligger bak slike utsagn. De studier som er gjort viser i følge ITPS gode resultater men savner den metodikk som bør være til stede i resultatevalueringer ifølge ITPS²⁸.

3.12 Virkemidler for kooperativ utvikling

Sverige har til forskjell fra Norge et eget virkemiddelapparat for både etablert kooperasjon og ny-kooperasjon. Rundt i Sverige finnes 25 lokale kooperative utviklingssentra (LKU) med totalt 55 ansatte rådgivere. NUTEK finansierer halvparten av disse sentraenes kostnader, totalt 25 millioner i 2005²⁹. Värmlandskooperativen i Karlstad er Värmlands kooperative utviklingsorgan. LKU har dannet Föreningen för Kooperativ Utveckling (FKU) og denne organisasjonen jobber med generelle spørsmål knyttet til feltet samt opinionsdanning. NUTEK og FKU har minst fire dialogmøter i året for å styrke det felles arbeidet med kooperativ utvikling. Värmlandskooperativen mottok i 2004 også 584.000 SEK fra Region Värmland³⁰.

²⁶ Kilde 22. februar 2005: <http://www.iuc.se/www/vuupa.asp>

²⁷ Kilde 22. februar 2005: <http://www.riksdagen.se/debatt/fragor/svar.asp?rm=0405&nr=777>

²⁸ Kilde 22. februar 2005: http://www.itps.se/itps_i_media/artiklar/remiss_bet_foretagsutv.htm

²⁹ Kilde 10. februar 2005: <http://www.nutek.se/sb/d/243>

³⁰ Kilde 17. mars 2005:

<http://www.regionvarmland.se/filer/pdf/Budget%202004%20tj%20tagen%20i%20styr%20o%20fullm.pdf>

Kooperative instituttet, Koopi (etablert 1975) er interesseorganisasjonen for de etablerte kooperasjonene. De store kooperasjonene er eiere og finansierer av virksomheten til Koopi som først og fremst er å ”försvara, vårda, sprida och utveckla Kooperationen.”³¹

Regjeringen har besluttet å øke rammene for lokal næringsutvikling i regi av kooperativer og foreninger. Regjeringen går inn med en nasjonal medfinansiering på 16,4 mill SEK i et nytt EU-program³² og benytter sin andel til å betale ut forskudd. Det er et problem for små aktører innen den sosiale økonomien å forskuttere utgifter. Strukturfondspenger utbetales etter at kostnaden er påløpt og betalt.

3.13 Såkornmidler

Kapitalmarkedet er et konjunkturfølsomt marked og tilgangen til utviklingskapital av førkommersielle prosjekter er spesielt utsatt. Risikohøyden gjør at denne type prosjekter rammes hardest i nedgangstider. I lavkonjunktur allokteres pengene gjerne til etablerte virksomheter. Sverige opplevde stor tilgang til privat risikokapital, særlig i høyteknologivirksomhet på slutten av 1990- tallet mens 2000 -2003 har vært preget av børsnedgang, sviktende konjunkturer og kapitaltørke.

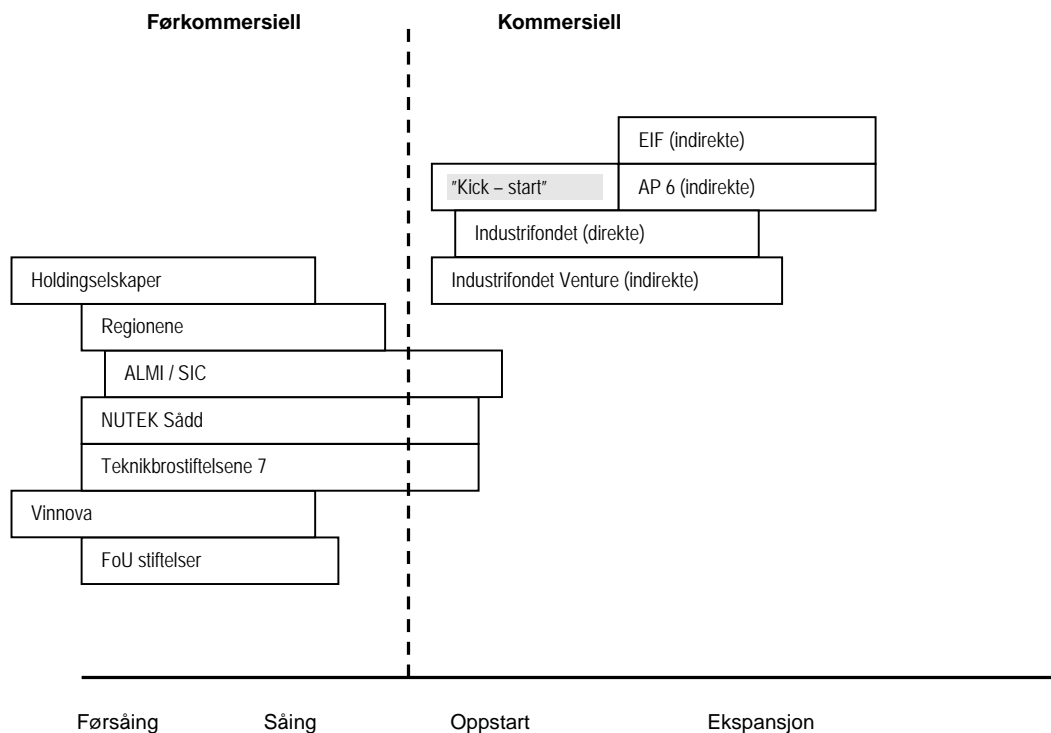
Virkemiddelapparatet både i Norge og Sverige har et oppdrag innenfor det som kalles såkornfinansiering. Legitimiteten i de svenske offentlige ordningene ligger i å være ”marknadskompletterende” – korrigerende ”marknadsmislyckande” og å styrke de ”samhallsmässiga effekterna” (Neergaard, 2004: 17). Det tradisjonelle argumentet *markedssvikt* suppleres med et positivt argument som hevder at om kun en liten del av de prosjektene man støtter genererer sysselsetting og skatteinntekter, er det vel anvendte penger (ibid). I tillegg pålegges gjerne ordningene avkastningskrav og samfinansieringskrav som, særlig i kapitalsvake perioder som 2000 – 2003 er vanskelige å kombinere med de legitimerende argumentene (Neergaard, 2004).

Innovasjon Norge argumenterer også for at såkornfinansiering ikke kun kan begrunnes ut fra markedssvikt. Ingen markeder fungerer perfekt og offentlig intervensjon bør derfor i tillegg / i stedet (?) kunne vise til samfunnsøkonomiske fordeler ved at offentlige penger mer enn tilbakebetales (Innovasjon Norge, 2004: 4).

Svenske myndigheter har opprettet flere ordninger opp gjennom årene som skal bidra med risikokapital til tidlige faser av bedrifter / produkters liv. Tenkingen rundt dette virkemiddelet baseres på en fasetilnærming slik; försådd – sådd – oppstart – expansion. De to første fasene anses å være førkommersielle faser mens de siste omtales som kommersiell faser (Neergaard, 2004: 19). I en regjeringsutredning fra 2004 presenteres dette landskapet for offentlig såkornfinansiering:

³¹ 22. juni 2005: http://www.koopi.se/index.php?id_page=382&id_category=0

³² Kilde 17. februar 2005: <http://www.regeringen.se/sb/d/762/a/6300>

Figur 0.2: Såkornfinansiering i Sverige (Neergaard, 2004). Kickstart er en foreslått ny ordning og eksisterer ikke i dag.

Utredningen er utført på oppdrag av næringsminister Leif Pagrotsky under ledelse av Claes de Neergaard (ordfører i Nordiska Investeringsbanken)³³. Forholdet som problematiseres og som legges til grunn for regjeringens arbeid med temaet er manglende finansmarked for tidlige faser av forretningsutvikling. Av disse er NUTEKs såkornvirksomhet avvirket (januar 2005) samtidig som Teknikbrostiftelsene (omtalt senere) etter planen skal avvirkles innen 2007. SIC (Stiftelsen InnovasjonsCentrum, omtales senere) har ikke midler igjen og disse forholdene gjør at situasjonen for såkornfinansiering omtales som dramatisk (Neergaard, 2004). I fortsettelsen av denne situasjonen er det utarbeidet forslag til reorganisering av såkornordningene. Dette temaet omtales i kapittel 5.

3.13.1 Industrifonden

Industrifonden ble etablert av staten i 1979, har en forvaltningskapital på SEK 3,5 mrd hvorav 1,7 er investert. Fondet investerer med lån og eierkapital fortrinnsvis i små og mellomstore (maks 250 ansatte) produksjonsorienterte bedrifter (ikke handel og tjenesteproduserende) med ”teknisk höjd och exportpotensial”³⁴. Fondet er med andre ord et tilvekstfond som skal bidra til industriell vekst. Fondet har likevel som betydelig del av sin virksomhet å investere i store foretak innenfor forretningsområdet ”Stora Engagemang” og tror at kapasiteten til å drive store engasjementer blir

³³ Kilde: 17. februar 2005: <http://www.regeringen.se/sb/d/1027/a/10509>

³⁴ Kilde: <http://www.industrifonden.se/ny/industrifonden/ffakta.asp>

viktigere de neste årene. I flere tilfeller har fondets medinvestorer trukket seg fra engasjementer slik at fondet er blitt stående alene tilbake (årsberetningen 2003 / 2004).

Direkteinvesteringene fra fondet skjer gjennom forretningsområdet "Stora Engagemang" og gjennom tre bransjerettede forretningsområder (Industrifonden, årsredovisning 2003-2004):

- IT / elektronikk
- Life Science
- Industri

Stora Engagemang er et forretningsområde som samler fondets investeringer i børsnoterte selskaper. Avdelingen for store engasjementer jobber hovedsakelig med corporate finance spørsmål. Fondets *venturevirksomhet* skjer gjennom elleve deleide risikokapitalselskap lokalisert fra Malmø til Luleå. Ingen av disse er lokalisert i Värmland – av de elleve er det kun 1 som ikke er lokalisert langs østkysten (Arbustum Invest i Arboga). Fondet er med andre ord organisert i fem forretningsområder; 3 bransjeinnrettede, ett for store engasjementer og ett for indirekte investeringer gjennom andre holdingselskaper.

Tabell 0.4: Industrifondens investeringer (kilde: Årsberetningen fra Industrifondet for 2003/ 2004)

	Investert kapital Mill SEK	Antall investeringer Antall	Gjennomsnitt/investering Mill SEK	Investering 2003 – 2004 Mill SEK
IT/ Elektronikk	162	37	4,4	35
Industri	331	70	4,7	61
Life Science	416	40	10,4	69
Stora Engagemang	330	3	110	57
Venture	435	11 investeringsselskap	39,5	15
SUM	1674	-----	-----	237

Fondet har hatt negative resultater fra 2000 og resultatet i 2003/ 2004 er oppgitt til minus 217 mill. SEK. Investert kapital er halvert fra året før og VD skriver i sin årsberetning at dette skyldes mangel på gode prosjekter og økende vanskelighet med å finne medinvestorer. Manglende kommersialiseringsambisjoner blant forskere blir også nevnt som en grunn for reduksjon i investeringer (årsredovisning 2003/ 2004).

Industrifondens saksbehandling er unntatt offentlighet. Denne arbeidsformen er regulert i lov. Videre er fondet organisert som en stiftelse. Stiftelsens styre utpekes av Regjeringen og ledes av en VD. Fra 1996 har Industrifonden hatt anledning til å investere med eierkapital. I dette legger fondet å være en investor med kompetent kapital som bidrar ikke kun som passiv eier men også med kompetanse og nettverk. Reguleringsformen, særlig statuttene fra 1996 som krever samfinansiering, problematiseres i en rapport fra Neergaard (Neergaard, 2004). I tider med knapphet på privat kapital har Industrifondet vansker med å finne samfinansierer, særlig i førkommersielle prosjekter. Av denne grunn hindrer statuttene Industrifondets motkonjunkturvirksomhet og medfører at i tider med kapitalknapphet vil det ikke investeres i den såkalte "såkorntfasen" (Neergaard, 2004: 25). Et forhold som ytterligere begrenser fondets såkornfunksjon er at fondets styre har lagt seg på et høyere avkastningskrav enn hva eierne (staten) forutsetter (ibid).

3.13.2 Teknikbrostiftelsene

Teknikbrostiftelsene har som formål å øke kontakten mellom høyskoler / universitet og næringslivet og at høyskolenes kompetanse ved det skal omsettes i økt verdiskaping. Totalt finnes 7 teknikbrostiftelser rundt i Sverige. Disse ble etablert av regjeringen i 1994. Ingen av stiftelsene er lokalisert i Värmland.

3.13.3 Stiftelsen Innovationscentrum

SIC har eksistert i 10 år og har vært den offentlige finansieringsordningen som tydeligst har støttet oppfinnere i tidlig fase, i overgangen fra ide til utprøving³⁵. SIC har hatt rådgivere rundt i Sverige i tilknytning til ALMI-kontorene og har støttet forstudier og bidratt med lån. Stiftelsen er oppløst i 2005 og virksomheten er overtatt av ALMI. SIC og ALMI sitt samarbeid har vært gjennomført under merkenavnet "Innovasjon Sverige".

3.14 Såkorn i Värmland

I Värmland er følgende offentlige såkornvirksomheter representert:

- Almi / Stiftelsen InnovasjonsCentrum
- Vinnova (inkubator ved Karlstad Universitet)

Industrifondet og Teknikbrostiftelsene er ikke representert i Värmland.

³⁵ Kilde 17. februar 2005: http://www.almi.se/ArticlePages/200410/19/20041019085914_-Alla_anvandare-_Moderbolag614/20041019085914_-Alla_anvandare-_Moderbolag614.dbp.html

4 Hvilke syn og oppfatninger kommuniserer virkemiddelaktørene om innovasjon?

Dette kapitlet belyser deler av det som jeg har valgt å omtale som ”uformelle reguleringer”. Tematisk avgrenses det til hvilke oppfatninger og syn som kommuniseres om innovasjon i virkemiddelapparatet.

”Sverige skall vara Europas mest konkurranskraftiga, dynamiska och kunskapsbaserade ekonomi, och därmed ett av världens mest attraktiva investeringsländer för stora och kunskapsbaserade företag”. Dette er den svenske regjeringens visjon for næringspolitikken³⁶. Innenfor en slik visjon skal regjeringen utforme politikk som, også etter regjeringens syn, vanskeliggjøres av at departementene ikke har kommandomyndighet over organisasjoner og næringsliv (Neergaard, 2004: forordet). Virkemiddelapparatet og næringslivet reguleres etter virkelighetsoppfatninger og normer med historiske arner og regjeringens utreder i forbindelse med arbeidet med å forbedre såkornfinansieringen i Sverige har derfor fått status som forhandlingsmann (ibid). Dette sier noe om at formelle reguleringer ikke fullt ut forklarer virkemiddelaktørenes handlinger.

4.1 Hva mener virkemiddelapparatet med innovasjon?

Schumpeter beskrev innovasjon som endring og nyheter i en eller flere av disse økonomiske systemkomponentene:

- Råstoff
- Produkt eller tjeneste
- Marked
- Prosess
- Organisasjon

I Schumpeters teori er det nøye forbindelse mellom innovasjon og entreprenørskap. Entreprenøren er den person eller organisasjonen som realiserer innovasjoner. Schumpeter differensierte også mellom *oppfinnelser* og *innovasjoner*. Dette knytter an til faseforståelse av endring. En oppfinnelse er ingen komplett innovasjon (Teigen i Aarbo og Gammelsæter, 2004) – kan stå som den enkle framstillingen av denne forståelsen. I dette ligger også at en oppfinner ikke

³⁶ Neergaard, 2004: forordet

pr definisjon er en entreprenør eller en innovatør. Nye produkter er heller ikke det eneste innovasjonselementet i henhold til Schumpeters teori.

Nye produkter og nye eller forbedrede prosesser virker å være det svenske virkemiddelapparatets forståelse av innovasjon. Særlig er dette synlig innenfor tenkingen rundt innovasjonssystem og kluster; Vinnova skal bidra til at kunnskapsintensive produkt- og prosessideer fra FoU-miljøene kommersialiseres, Industrifondet er avskåret fra å investere i handel og tjenesteproduksjon, det er teknologiske nyvinninger som anses å kunne gi økonomisk tilvekst. Dette er selvsagt ikke hele bildet. To logikker møtes i den svenske næringsutviklingspolitikken; den teknologiske og den romlige. Den teknologiske ivaretas i Värmland av såkornordningene og Vinnova mens den romlige ivaretas av Länsstyrelsen, Länsarbetsnemnden, Region Värmland og delvis av ALMI. Særlig Länsstyrelsens bedriftsstøtte og Länsarbetsnemndens sysselsetningsstøtte basert på soneinndelinger har en romlig rasjonalitet som overskygger krav til nyskaping. Dette er også ordninger som er regulert for å skape arbeidsplasser og tilbud som mangler lokalt heller enn å ta utgangspunkt i et produkts antatte framtidige verdi. Likevel kan det hevdes at oppfatningen rundt innovasjon baserer seg på en forståelse av å skape nye produkter og prosesser mens alternativ organisering eller alternative markeder ikke er omfattet av virkemiddelapparatets innovasjonstenking. Den siste påstanden understøttes av NUTEKs 2005 årbok som hevder at svensk næringsutviklingspolitikk har vært tuftet på en fortolkning av tilvekst som fokuserer for lite på marked og entreprenørskap og for mye på produkt (NUTEKs årbok s.9). I Schumpeters terminologi kan det kanskje hevdes at den nyere næringsutviklingspolitikken i Sverige er en oppfinnerpolitikk. Produkter, gjerne høyteknologiske eller prosesser, gjerne modernisering ved innføring av høyteknologiske prosesser, er preferert. Næringsutvikling i betydningen ”ny organisering” eller ”nye markeder” er institusjonalisert men indirekte eller, for å bruke et annet begrep, gjennom den ”store næringsutviklingspolitikken” det vil i praksis si gjennom regionalpolitikken. Særlig Länsstyrelsens og Länsarbetsnämndens virkemidler får et mer helhetlig omfang kanskje fordi disse virkemidlene er basert på en romlig og ikke en smal innovasjonsteoretisk rasjonalitet.

4.2 Hvordan realiseres innovasjoner i virkemiddelapparatets oppfatning?

Skillet mellom radikale og stegvise (inkrementelle) innovasjoner utgjør en teoretisk dualisme i litteraturen. Det er ikke uten videre enkelt å påvise den ene eller den andre formen men med inkrementell innovasjon forstås den stegvise forbedringen ved tilpassing og læring i motsetning til de radikale innovasjonene som har preg av å være gjennombrudd med omfattende konsekvenser.

Interaktivitet og linearitet er andre innovasjonsteoretiske dualbegreper fra innovasjonslitteraturen. Linearitet sikter til en forståelse av innovasjon som en ”push”- prosess som starter med forskning (grunnforskning og anvendt forskning) for så å kommersialiseres i næringslivet. Den interaktive forståelsen er en kritikk av den lineære og påpeker at innovasjon skjer som fram og tilbake prosesser der framskrittene ikke er begrenset til FoU men like gjerne skjer i produksjonsanlegg eller i møte med kunden.

I sin påpeking av sammenhengen mellom forskning, utvikling og innovasjon peker regjeringen på behovet for bedrifter som realiserer innovasjoner. Det ligger (i hvert fall retorisk) en lineær innovasjonsforståelse i bunn for denne forståelsen av innovasjon. Formulert slik av regjeringen: ”Det er også viktig at det finns företag som kan ta hand om de nya uppfinningarna och produktionssätten och använda dem i praktisk produktion av varor och tjänster.”³⁷.

Teknikbrostiftelsen beskriver innovasjon lineært slik: forskning og utdanning – ide – patent – forretningside – forretningsplan – foretak³⁸.

Vinnova kommuniserer en problematisert lineær forståelse med dette utsagnet: ”Första lärdomen är att det inte räcker med ny kunskap genom forskning. Kunskapen måste omsättas till innovationer som ger nya eller förbättrade produkter, tjänster och processer som det finns ett behov av.”³⁹. Den nye kunnskapen må altså omsettes i nye produkter, tjenester eller prosesser. Det forhold at innovasjon, radikale som inkrementelle, oppstår andre steder enn i forskningen underkommuniseres i disse utsagnene.

Felles for virkemiddelapparatets syn på innovasjonsrealisering er å fokusere betydningen av å se forskning og utdanning som en integrert del av næringsutviklingen. FoU, bedrifter, organisasjoner og det offentlige bør etter dette synet inngå i et system som sprer innovasjoner, et innovasjonssystem og for det formålet har Sverige også et eget verk, Vinnova.

4.3 Konklusjon

Det svenske virkemiddelapparatet kommuniserer varierende oppfatninger omkring innovasjon og det vil være feil å påstå *en* felles oppfatning. Hos bl.a. Teknikbrostiftelsen kommer en lineær oppfatning til syne og det samme kan man si om Vinnovas kommunikasjon; FoU skapte teknologiske nyvinninger skal planmessig føres over i den kommersielle sfæren, til næringslivet.

På den annen side har virkemiddelapparatet en regional rasjonalitet og en romlig regulering. De innovative ambisjonene er underordnet den romlige interessen for eksempel for sysselsettingsstøtte fra Länsarbetsnämnden eller strukturfondenes støtte. Regionale utviklingsmidler har likevel en indirekte innovasjonsinnretning som et resultat av å ikke skulle virke konkurransevridende. Konkurranspolitikken kan ses som en del av den store næringsutviklingspolitikken som (kan) virke innovasjonsdrivende. I praksis betyr det at nye virksomheter som kan konkurrere med eksisterende innenfor et avgrenset område ikke skal få støtte.

³⁷ Kilde 4. februar 2005: <http://www.regeringen.se/sb/d/3922/a/23964;jsessionid=aQjQ3mFrkNc>

³⁸ Kilde: 10. februar 2005: <http://www.tbsg.se/>

³⁹ Kilde 4. februar 2005: <http://www.vinnova.se/main.aspx?ID=6d19f451-ab26-429e-8b4e-2ec921b37ba3>

Tabell 0.5: Romlig, bransjevis og aktørorientert inndeling av virkemiddelapparatet

	Regionavgrenset	Bransjeavgrenset
Bedriftsstøtte	Länsstyrelsen Länsarbetsnämnden	Såkornordningene Almi
Partnerskap	Strukturfond mål 1 og 2	Vinnovas innovasjonssystem (Strukturfond mål 3)

En annen dimensjon er aktørvægrensingen for virkemidlene. Et sett virkemidler kan benyttes direkte mot enkeltbedrifter mens andre krever at midlene anvendes i en eller annen form for partnerskap. Partnerskapsinnretningen i strukturfondene mål 1 og 2 skal bidra til å samle flere ressurser rundt regional utvikling mens Vinnovas partnerskapsinnretning skal bidra til at flere bransjeaktører bidrar til bransjevekst. Det skal også bemerkes at selv om Vinnova er bransjeorientert er de pålagt av regjeringen å delta i regionale tilvekstprogram innenfor temaet kommersialisering av forskningsresultater (reguleringsbrev Vinnova, 2005).

5 Utvikling i det svenske virkemiddelapparatet

Til slutt belyses noen endringer i svensk virkemiddeldesign fra 2005 / 2006. Case for analysen er finansiering av innovasjoner (såkorn) og utvikling av det regionale nivået.

5.1 Reorganisering av såkornmidlene

Neergaard leverte sin innstilling angående organisering av såkornmidlene i Sverige 30. juni 2004. Forslagene til reorganisering problematiserer blant annet samfinansieringskravet som Industrifondet er underlagt samtidig som det påpekes at det bør være høyde for å ta større risiko i bruk av såkornmidler. Samfinansieringskravet fører bl.a. til at det i perioder med kapitaltørke ikke er tilgjengelig privat risikokapital å samfinansiere med. Investering i førkommersielle prosjekter blir slik et høykonjunkturfenomen og fraværende i lavkonjunktur. Denne effekten av virkemiddelregulering kan ses å være et brudd med forutsetningen om å korrigere markedssvikt – virkemiddelapparatet speiler markedssvikten i stedet for å ”rette opp”.

Regjeringens budsjettforslag for 2005 reflekterer en del lærdom trukket av den praksisen som har vært fulgt de senere år. Politikk basert på FoU-paradokset har ikke gitt de ønskede resultater og de statlige innsatsene for ”förkommersiell finansiering är inte långsiktigt tillfrädsställande”⁴⁰. Det politiske svaret på dette er presentert i regjeringens budsjettforslag for 2005 og inneholder disse institusjonelle endringene:

- Teknikbrostiftelsene, Staten og Industrifonden danner et Teknikbrokonsern innrettet mot prosjekter i ”mycket tidiga skeden”. Totalkapital 1,8 mrd SEK over 10 år. Vinnova legger sin inkubatorvirksomhet inn i det nye konsernet.
- Teknikbrokonsernet skal være åpent for alle typer innovasjoner med en viss teknikkhøyde og markedspotensiale uansett hvilket miljø de kommer fra.
- ALMI gis en fortsatt sentral rolle i å finansiere innovatører og nystartede innovative foretak.

Teknikbrostiftelsenes kapital (1 mrd. SEK) er blitt foreslått overført til det nyopprettede konsernet (Neergaard, 2004: 10). Ved etableringen av stiftelsene var forutsetningen at de skulle avvikles i 2007 og at kapitalen da skulle tilbakeføres til staten. Konsernet, som er foreslått

⁴⁰ Kilde 17. mars 2005: Pressemelding om næringspolitisk budsjett: <http://www.regeringen.se/sb/d/2954/a/17245>

opprettet for å drive virksomheten videre skal hete Innovasjonsbron AB og skal primært bidra med kapital til forretninger i førsåing- og såkornfasen.

200 mill SEK er forslått benyttet til dette formålet hvert år inklusive støtten til inkubatorer. Vinnovas inkubatorprogram er også foreslått lagt til Innovasjonsbron AB⁴¹. Finansieringen er etter Neergaard sitt forslag basert på Teknikbrons kapital (1 mrd.), overføring av inkubatorene fra Vinnova, årlig kapital fra staten og kapital fra Industrifonden. Forslaget er presentert som regjeringens politikk i forslag til statsbudsjett for 2005⁴². I Neergaards forslag til omorganisering av såkornvirkemidlene foreslås det at støtten anlegges bredere til ikke kun å gjelde innovasjoner fra FoU-miljøene (Neergaard, 2004: 19). Dette er fulgt opp i regjeringens budsjettforlag for 2005 (<http://www.regeringen.se/sb/d/5392/a/42717>).

Svensk såkornordning ser altså ut til å være i endring i retning av at statlige såkornordninger bør ta høyere risiko og en mer selvstendig rolle, ikke kun dublere det private kapitalmarkedet (daværende næringsminister Pagrotsky i tale under Riskkapitaldagen 26. mars 2003⁴³).

5.2 Endring i regionale virkemidler

Region Värmland representerer et forsøk på institusjonell endring i retning regionalisert styring av blant annet virkemidlene for næringsutvikling. RV ble etablert i 2002 men har så langt ikke tatt den posisjonen regionssammeslutningene har i for eksempel Dalarna, Skåne og Västere Götaland. Strukturfondene styres fremdeles fra Länsstyrelsen og i motsetning til for eksempel Region Dalarna er Region Värmland bemannet med nye folk og har ikke påvirket bemanningen i Landstinget eller Länsstyrelsen. Region Värmland har slik det ser ut så langt ikke fått en institusjonell rolle i næringsutviklingspolitikken; länsstyrelsen og ALMI sin saksbehandling involverer ikke Region Värmland. Region Värmland sitter for øvrig i styret for ALMI.

Ved statsbudsjettet for 2005 endres også Länsstyrelsens handlingsrom som regional utvikler. I statsbudsjettet for 2005 er det lagt fram endringer i Länsstyrelsens virkemidler som i realiteten innebærer en innsnevring⁴⁴:

- Regionalt beslutade regionala utvecklingsbidrag inom Stödområde B avvecklas. ALMI Företagspartner AB kommer att erbjuda ett lån med större risktagande i stödområde B. Regionalt utvecklingsbidrag kommer att vara kvar som instrument på central nivå.
- Sysselsättningsbidraget avvecklas på den regionala nivån, men kommer att vara kvar som instrument på central nivå.
- Landsbygdsstödet kommer att omformas genom att bland annat avveckla landsbygdslånet fr.o.m. juli 2005.

I Värmland berører dette 11 (av 16) kommuner. Torsby som er i støtteområde A berøres ikke. Formålet med omleggingen er å fjerne seg fra bedriftsrettet støtte og bevege seg i retning partnerskap og da ved å understøtte de regionale tilvekstprogrammene. Ved behov av

⁴¹ Kilde 21. februar 2005: <http://www.regeringen.se/sb/d/4270/a/30124>

⁴² Kilde 21. februar 2005: <http://www.regeringen.se/sb/d/4270/a/30124>

⁴³ Kilde 22. februar 2005: <http://www.regeringen.se/sb/d/1213/a/7163>

⁴⁴ Fra statsbudsjettet 2005: 22. juni 2005: <http://www.regeringen.se/sb/d/2498/a/15537;jsessionid=awEAwAk0-Jme>

bedriftsrettet finansiering er det regjeringens syn at ordninger som krever tilbakebetaling er å foretrekke⁴⁵. ALMI vil i henhold til statsbudsjettet kunne tilby lån med høyere risikoprofil i støtteområde B til erstatning for dagens tilskudd.

⁴⁵ Ibid.

6 Konklusjon

Det svenske virkemiddelapparatet består av en rik flora aktører. På statlig nivå har NUTEK et overordnet ansvar mens Vinnova har et avgrenset ansvar for innovasjonssystemene og ITPS har som oppgave å drive analyser av temaer innen tilvekstområdet. ALMI har delvis den samme funksjonen som Innovasjon Norge i Norge ved å bidra til forretningsutvikling med kompetanse og lånekapital. ALMI har for øvrig også en regional infrastruktur og er representert i Karlstad. Vinnova er også involvert regionalt; i Värmland inngår inkubatoren i Karlstad som en del av Vinnovas inkubatorstruktur mens klusterprosjektet Paper Province er støttet av Vinnova. IUC er representert i Arvika innen mekanisk industri.

Länsstyrelsen og Länsarbetsnämnden forvalter betydelige midler innen næringsutvikling men med geografiske føringer på tildelingene. Region Värmland ble opprettet i 2002 for å virke som en regional utvikler men har foreløpig et begrenset forråd å benytte innen næringsutvikling. Såkornordningene, Industrifonden og Teknikkbrostiftelsene har en regional struktur men har ikke vært representert i Värmland.

Den bransjeorienterte tilvekstpolitikken i Sverige kan trolig beskrives til å være tuftet på en lineær, produktorientert innovasjonstenking. Problematismen til grunn for svensk næringsutviklingspolitikk har vært orientert rundt det såkalte "FoU-paradokset", d.v.s. svikt i kommersialisering av tekniske innovasjoner (Nuteks årsbok 2005: 9). I følge Nutek skapes tilvekst i dag i mindre grad av teknikkintensiv FoU. Tilveksten er i økende grad knyttet til organisatorisk, finansiell og kulturbasert entreprenørskap (ibid). "Mycket tyder på att tolkningen av FoU-paradoxen behöver nyanseras och näringspolitiken i högre grad baseras på en mer entreprenöriell och marknadsanpassad utvecklingsmodell". (Nutek årsbok 2005: 9). Fou-paradokset som normativ rammebetingelse er synlig i legitimiteten til Teknikkbrostiftelsene, Industrifonden og Vinnova. Teknikkbrostiftelsene skal bidra til kommersialisering av tekniske innovasjoner, Vinnovas inkubatorer likeså mens Industrifonden i sine statutter er avgrenset fra å finansiere tjeneste- og handelsvirksomhet.

I Nuteks årsbok 2005 formuleres det erfaringsbasert kritikk av FoU-paradokset. I statsbudsjettet reflekteres dette ved at innovasjon tillegges samme verdi uansett hvilket miljø de skapes. Lineariteten som normativ rammebetingelse ser ut til å være i ferd med å brytes. Samtidig problematiseres det at samfinansiering og korrigerende av markedssvikt er vanskelig å forene nettopp fordi det når markedet "svikter" ikke er noen å samfinansiere med. Den nye såkornordningen i Sverige, som foreløpig er i en pilotfase, vil trolig reflektere en bredere tilnærming til innovasjon og muligens en høyere vilje til å ta risiko og en selvstendig rolle.

Kooperasjonen som organisasjonsform har i Sverige en egen lovgivning (lov om økonomisk forening) men ser likevel ut til å ikke ha status som aksjeselskapet i virkemiddelapparatet. Det

framholdes fra ITPS at kooperasjonen bør ses på lik linje med andre organisasjonsformer i næringsutviklingssammenheng. Kooperasjonen benyttes i dag for å organisere velferdstjenester men også for å instituere partnerskap. Klusterprosjektet Paper Province, organisert som økonomisk forening, er et eksempel. Kooperasjonen har kollektiv maksimering som et kjennetegn og satsingen på nykooperatisme øker i Sverige. Parallelt blir det målbåret fra regjeringen en ambisjon om å styrke partnerskapet som ramme for regional utvikling og redusere bedriftsrettede virkemidler. De bedriftsrettede virkemidlene i form av tilskudd fra Länsstyrelsen er i en avviklingsprosess og vil erstattes av markedslignende instrumenter (lån) fra ALMI.

I sum kan det se ut til at virkemiddelapparatet er i ferd med å bevege seg mot en interaktiv innovasjonsforståelse, delvis vekk fra (kun) produktfokus og tanken om FoU som arnested for innovasjon. Det erkjennes videre et behov for offentlig såkornfinansiering som ikke i samme grad som nå er knyttet til markedets fluktasjoner. Partnerskap vil trolig bli en styrket ramme for virkemiddelbruk mens partnerskapets ”søster” kooperasjonen, vil bli gjenstand for økt satsing innenfor rammen av nykooperatisme. Bedriftsrettede virkemidler vil trolig i økende grad bli organisert som lån til bedriftene og ikke som tilskudd.

Litteratur og kilder

- Amdam, R, Bukve, O. (red).(2004). *Det regionalpolitiske regimeskiftet – tilfellet Norge*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Berger, S, Forsberg, G, Ørbeck, M. 2004. *Atlas över Inre Skandinavien*. Karlstad University Studies. Karlstad.
- Bro, A, Petterson, C. (2004). *Måste man utvecklas för att vara innovativ? Örebro: Novemus – Örebro universitet*.
- Caves, R. E. (2000). *Creative Industries. Contract between Art and Commerce*. Cambridge: Harvard University Press.
- Förordning om statsbidrag till kooperativ utveckling, m.m.; SFS 2001:1194*
- Gunnerud, N. B, Foss, L. (2002). *Entreprenørskap. Kjønn, livsløp og sted*. Oslo: Abstrakt Forlag AS.
- Hedmark Fylkeskommune. Fylkesplan for Hedmark 2001 – 2004 (8): <http://vedtak.ha-nett.no/default.asp?refnum=268&sidnr=29>
- KK-stiftelsen (2002). *Upplivelsesindustri i Sverige. Näringsliv och utbildningar*. Stockholm. KK-stiftelsen.
- Kristoffersen, J. 2004. *Bedriftsetablererklime i tre innlandskommuner*. Master i samfunnsplanlegging. Høgskulen i Volda.
- Länsstyrelsen i Värmlands län och Region Värmland. *HÅLLBAR VÄRMLÄNSK VÄXTKRAFT. Tillväxtprogram för Värmland 2004-2007*. <http://www.s.lst.se/NewDesign/Interface/asp/tblShowDoc.asp?mode=Open&treeid=1&branchid=1156>
- Industrifondens årsberetning 2003 / 2004
- Innovasjon Norge. 2004. *Innspill til ny stortingsmelding om regionalpolitikk. Tema: Svikt i kapitalmarkedene – med vekt på regionale forskjeller*.
- ITPS, 2004. *Ex ante-bedømming av de regionala tillväxtprogrammen*.

- ITPS, 2004. *The EC Regional Structural Funds impact in Sweden 1995 – 1999*.
Johannisson, B., Spilling, O.R. (red.). (1986). *Lokal næringsutvikling*. Oslo:
Universitetsforlaget.
- Jonstad, T. 1998. *Samarbeid og samvirke*. Oslo. Tano Aschehoug.
- Neergaard, C.d. 2004. *Bättre finansiering för kommersialisering av innovationer*. Regeringen.
Stockholm.
- Nilsson, J.E, Uhlin, Å. 2002. *Regionala Innovationssystem. En fördjupad
kunnskapsöversikt*. Stockholm: Vinnova.
- NOU 2004: 19. *Livskraftige distrikter og regioner*. Statens forvaltningstjeneste. Oslo.
http://www.dep.no/krd/norsk/dok/andre_dok/utredninger/NOU/016001-020017/hov007-bn.html
- NOU 2002:6. *Lov om samvirkeforetak*.
- NOU 2004: 2. *Effekter og effektivitet. Effekter av statlig innsats for regional utvikling og
distriktpolitiske mål*.
http://www.ntforsk.no/upload/Ano_11_03.pdf
- NUTEK, 2004: *Lokal ekonomi för hållbar tillväxt*. NUTEK, Stockholm
- Nutek årsbok 2005. http://fm2.nutek.se/forlag/pdf/info_009-2005.pdf
- Näringsdepartementet. 2003. *Regleringsbrev för budgetåret 2004 avseende Verket för
näringslivsutveckling, m.m. inom utgiftsområdena 19 Regional utjämning och
utveckling och 24 Näringsliv (rskr. 2003/04:97 och rskr. 2003/04:122)*
http://www.nutek.se/content/1/c4/17/92/011_2004_103.pdf
- Olsen, J. P. (2004). *Innovasjon, politikk og institusjonell dynamikk*. Oslo: Arena - UiO
http://www.arena.uio.no/publications/wp_04_04.pdf
- Regleringsbrev for Vinnova, 2005.
- Research. 14. januar 2005.
<http://www.researchresearch.com/news.cfm?pagename=newsStory&type=default&elementID=46770>
- Scott, W.R. 2001. *Institutions and Organizations*. 2. utgave. London: Sage Publications Ltd.
- Selstad, T, Revdal, E, Skjeggedal, T, N.A. Sletterød. 2003. *NÆRINGSUTVIKLING I
NAMDALEN – SPONTAN ELLER PLANLAGT?* NTF-arbeidsnotat : 2003:11
- Spilling, O.R. (red.). (1998). *Entreprenørskap på norsk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- SOU 2004:126. 2004. *Vänd på kuttingen. Slutbetänkande av Tillväxtdelegationen för delar av
Bergslagen, Dalsland och Värmland*. Stockholm

Swedberg, R. (red.). (2000). *Entrepreneurship. The Social Science View*. Oxford: The Oxford University Press.

Teigen, H. (1999). *Regional økonomi og politikk*. Oslo: Universitetsforlaget

Zuaw, S. (1999). *Social Ekonomi i Värmland – en översikt*. Karlstad. Värmlandskooperativen på oppdrag fra Värmlands Sysselsettingspakt.

Ørbeck, M., Hagen, S. 2001. *Til himmels med Gardermoen?* ØF-rapport nr. 09/2001. Lillehammer.

Aalbu, H, Yuill, D. 2004. *Regionalpolitikken og EØS-avtalen – muligheter og begrensninger: Notat til Distriktskommisjonen*. Nordregio Electronic Paper 2004:1
<http://www.nordregio.se/Files/ep0401.pdf>

Aarbo, P., Gammelsæter, H. (red.). (2004). *Innovasjonspolitikken scenografi. Nye perspektiver på næringsutvikling*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Nettkilder:

www.scb.se

www.regeringen.se

www.almi.se

www.nutek.se

www.vinnova.se

www.itps.se

www.regionvarmland.se

www.liv.se

www.lsr.se

www.tbsg.se

www.iuc.se

www.riksdagen.se

www.industrifonden.se

Intervjuer:

Intervju med Doris Westlund hos Länsarbetsnemnden i Värmland, 8. februar 2005.

Intervju med Kaatrin Vangstad hos ALMI, 8. februar 2005.

To samtaler med Göran Hallin hos ITPS i februar 2005.

**Virkemidler for næringsutvikling
i Sverige –**

en undersøkelse av status og utvikling i svensk
og värmlensk virkemiddelapparat

Dette notatet rapporterer funn fra en delundersøkelse av svensk virkemiddelapparat
med virkning i Värmland og inngår i det totale kunnskapsgrunnlaget for
delprosjekt 3 i Interregprosjektet Utvikling og omstilling i Indre Skandinavia.

Formålet med notatet er å senere kunne trekke sammenligninger
med norsk og Hedmarks virkemiddelapparat.

ØF-notat nr. 01/2006
ISSN nr. 0808-4653